

Bogdán Réka – Kalocsai Janka – Németh Gyöngyi

TÁRSADALMI MOBILITÁS MAKÓN (2005)

BEVEZETÉS

Magyarország délkeleti szegletében, a román határ közelében találhatjuk a térség egyik legdinamikusabban fejlődő vidéki városát, Makót. Csongrád megye területén elhelyezkedő, a megyeszékhelytől mindössze 30 km-re található kisváros, ami két történeti táj: a rétség és a mezőség találkozásánál, a Maros-folyó jobb partján fekszik. A város a 13. században élte virágkorát, ekkor még Makófalva néven. Utóbb a névből lekopott a -falva végződés, és Makó virágzó mezővárossá fejlődött. A Maros-parti város legtragikusabb eseménye a Szeged alól 1686-ban visszavonuló török csapatok pusztítása volt. Az őslakosság azonban visszatért és megkezdődött az újjászerveződés. A lakosság felekezeti különállás szerint telepedett le, így két különálló városrész jött létre: katolikus, és református.

Makó gazdasági alapját hosszú ideig a hagymatermesztés jelentette, mely világhírűvé tette a várost. A makói hagyma 1888-ban a brüsszeli világkiállításon díjat is nyert.

A történelem során a város története teljesen összefonódott a hagymával, úgyhogy talán nem meglepő, hogy a hagymakultusz azóta is él.

Makón és környékén már a török hódoltság előtt folyt hagymatermesztés. Kedves legenda, hogy II. Ulászló király az 1510. évi pestisjárvány elől a Makótól tíz kilométerre eső Csanád várába menekült, és az ott termő, kitűnő minőségű hagymával kúrálta magát.

A 18. század második felében Csanád megyét kötelezték, hogy a katonaság ellátására – harcok idején – nagyobb mennyiségű vörös- és fokhagymáról gondoskodjék.

A hagymát előbb a házak kertjeiben, majd a közeli veteményeskertekben termelték, sőt az igény növekedésével a szőlőtőkék kivágásával a korábbi szőlőföldeken is. Így területileg is terjedt a hagymatermesztés.

A trianoni békeszerződés a makói hagymástársadalomnak különösen nagy veszteséget okozott: a hagymakörzet egy részét elcsatolták. Ezután a makói határ távolabbi övezeteiben és a megye nagybirtokosaitól béreltek hagymatermelésre földet. A haszonbérleti díj és ennek következtében a termelési költség nagyra szökött, és ez belső társadalmi feszültséget okozott. A világgazdasági válság éveiben egy mázsa hagyma előállításának költsége hat pengő volt, az eladási ár viszont csak 3-4 pengő. Egy ideig javulni látszott a helyzet, de ma már sajnos az a tendencia lelhető fel, hogy egyre kevesebb fiatal érez késztetést a hagymatermesztésre, mivel nem nyújt biztos megélhetést. A fókuszcsoporthoz interjúnk során megtudtuk, hogy bár valóban egyfajta hagymakultúra hatja át a várost, de mivel rengeteg munkával jár a termesztés, és az esetek többségében nem fizetődik ki, hiszen a például a holland hagyma sokkal olcsóbb, nem éri meg a mezőgazdaságnak ezen ágával foglalkozni. A fókuszcsoporthoz résztvevők egyértelműen azon a véleményen voltak, hogy napjainkban leginkább az idősek folytatnak hagymatermesztést, reménykedve, hogy a következő évben talán változik valami. A fiatalok már nem akarják erre építeni az életüket. Azért mégis érthető, hogy a hagyma, mint jelkép mindenhol visszaköszön a városban. Szeged felől érkezve a belváros előtti körforgalom díszé a Hagymaszobor. Ettől nem messze található a Hagymaház, mely a város központjaként funkcionál, ahol különböző színházi előadásokat, kiállításokat rendeznek. A színházteremben lévő ülések mindegyike mind színében, mind formájában hagymára emlékeztet.

Ha már a makói hagymáról van szó, nem feledkezhetünk meg az évente megrendezésre kerülő Hagymafesztiválról sem. Szeptember végén, a város szélén tartják ezt az igen nagy népszerűségnek örvendő szabadtéri mulatságot, amely koncertekkel, versenyekkel, étellel- itallal, és további érdekes programokkal várja az érdeklődőket napokon át.

Szintén fontos megemlíteni Hagymabált. Ezt minden évben a Korona étteremben tartják, és egy szűkebb, középkorú bálozó réteget érint igazán.

A Belváros északi részén található a Mozi, igaz, már csak hétvégente vetítenek benne filmeket. Szintén ezen a részen van a helyi piac és egy nagy városi park is. A mentális térképeken a fiatalok többsége bejelölte a Zsák nevű diszkót, ami elmondásuk szerint azért fontos, mert ez az egy ilyen jellegű szórakozóhely van a városban. Szinte mindenki jelölésre érdemesnek találta a csipkesort, ami a butiksnak felel meg.

Ha a 43-as főúton kelet felé tartunk, úgy távolodunk a Belvárostól, és Újváros, Honvéd városrész és Gerizdes körzetébe érünk. Nevével ellentétben, Újváros egyáltalán nem nevezhető újnak. Ez egy régi parasztházakból álló városrész, ami még akkor kapta a nevét, amikor a fókuszcsoporthoz „Ősmakó”-ként emlegetett város növekedni kezdett a betelepülők miatt. A város legújabb része Gerizdes, amely csupán 30 éve alakult ki. A hetvenes években a fiatalok oda építkeztek. Azóta természetesen már ez a rész sem nevezhető kifejezetten újnak. A fókuszcsoporthoz résztvevők szerint azóta nincs olyan terület, amely kimondottan az új építkezések számára lenne felparcellázva. Gerizdes és Újváros között fekszik a Honvéd. Ezen a területen a háború idején a honvédeknek adtak ingyen telkeket, innen az elnevezés. Kis házakkal volt beépítve, és már annak idején is nagyon szegényes volt. A fókuszcsoporthoz résztvevői úgy jellemezték ezt a rész, mint „Romanegyed”. Szerintük oda tényleg csak az megy, aki ott lakik, bár az utóbbi években megpróbálja a város fejleszteni. Például már vezet ki aszfaltos út. Ez az egy városrész lóg kicsit ki a sorból, a többi egy kerek egészet alkot. A megkérdezettek szerint nincs élesen meghúzható határvonal a városrészek között.

A fókuszcsoporthoz elmondattak szerint az emberek leginkább a belváros közelében szeretnek élni, itt található ugyanis a kertvárosi övezet. Legkevésbé pedig a Honvéd városrészben.

A KUTATÁS

Vizsgálódásaink célja Makó mobilitásának feltérképezése volt. Kutatásunk során két módszert alkalmaztunk, kérdőívet készítettünk, illetve ezeket lekérdeztük, valamint fókuszcsoporthoz interjút folytattunk. A nem reprezentatív kérdőívet 88 felnőtt és 135 diák töltötte ki. A diákok a következő iskolákba járnak: Galamb József Szakközépiskolába, Erdei Ferenc Kereskedelmi és Közgazdaságtani Szakközépiskolába, József Attila Gimnáziumba, illetve a Juhász Gyula Református Gimnáziumba. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a makói fiatalok hogyan látják a város jövőjét, milyen lehetőségeket látnak itt, illetve hogyan tervezik jövőjüket, Makó városában vagy esetleg valahol máshol. Ennek

érdekében végzős, tehát 17-18 éves fiatalokat kérdeztünk meg, mivel valószínűsítettük, hogy már valamennyire tisztában vannak terveiket illetően, de a mintába néhány fiatalabb is került.

HIPOTÉZISEK

Előzetes feltevésünk volt, hogy Makón nagy a munkanélküliség, így a város lakóinak jelentős része a közeli nagyvárosba, Szegedre jár dolgozni. Továbbá, mivel a fiatalok nem látják jövőjüket illetően lehetőségeket a városban, s mivel Makón nincs felsőoktatási intézmény, nagy részük más városban képzelel az életét.

Következő hipotézisünk az volt, hogy inkább azok ingáznak, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, mivel ők kapnak legkevésbé végzettségüknek megfelelő munkát Makón. Negyedik s egyben utolsó feltevésünk az volt, hogy mivel Makón ipari park épül, ez megoldást kínálhat a munkanélküliség megoldásának egy részére, s hogy a város lakói is nagy reményeket fűznek ennek a parknak a felépüléséhez.

A dolgozat első részében a diákok véleményét mutatjuk be. Háttérváltozóként használtuk az iskola típusát, tehát azt, hogy az illető gimnáziumba vagy szakközépiskolába jár-e, a kérdezett nemét illetve azt, hogy tervezi-e továbbtanulását valamilyen felsőfokú intézményben. A mintába 39 százalék fiú, illetve 61 százalék lány került. 41 százalékuk tanul gimnáziumban és 59 százalékuk szakközépiskolában. A továbbtanulási arányokat nézve megállapítható, hogy viszonylag nagy azoknak a hányada, akik tervezik valamilyen felsőfokú intézménybe való jelentkezésüket, ide tartozik a minta 70 százaléka. A makói végzős tanulók további 18 százaléka nem szeretne továbbtanulni, és azoknak az aránya, és 12 százalék azoké, akik még nem döntöttek ebben a kérdésben.

A kutatásban kíváncsiak voltunk arra, hogy a megkérdezettek szerint mi jelenti Makón jelenleg a legnagyobb problémát. Az első helyre a munkanélküliség került, a diákok 56 százaléka jelölte ezt meg. Második helyre az egyéb problémák kerültek, ahol csak a roma kisebbség említése volt számottevő. A harmadik leggyakrabban emlegetett probléma pedig a drága lakások voltak.

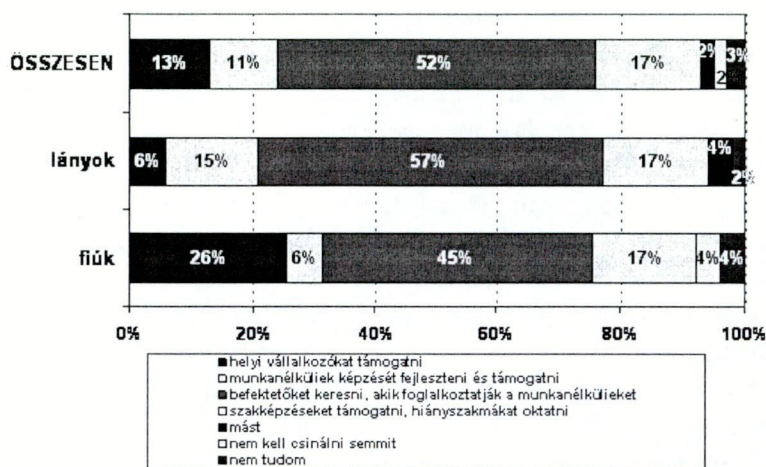
A fenti problémák közül a munkanélküliséggel kapcsolatos vélekedéseket részletesebben is vizsgáltuk. A válaszadók többsége szerint a munkanélküliség jelenleg nagy problémának tűnik: a megkérdezettek 44 százaléka látja így. További 32 százalékuk szerint a munkanélküliség még súlyosabb, azaz nagyon nagy probléma Makón.

Arra a kérdésre, hogy mit kellene tenni a város munkaerőpiacának fejlesztése érdekében a diákok több, mint fele (52%) jelölte meg a befektetők keresését. A második leggyakoribb említést a szakképzések támogatása kapta (17%). A helyi vállalkozók támogatását a diákok 13 százaléka preferálná.

A megkérdezett diákok 45 százaléka tartja lehetségesnek, hogy az elkövetkezendő öt évben munkát vállaljon külföldön. További ötödük mindenféleképpen szeretne, és csupán 12 százalékuk jelölte meg azt a lehetőséget, hogy semmi esetben sem tervezi külföldi munkavállalását a közeljövőben.

Ha ugyanezeket a kérdéseket megnézzük a különböző háttérváltozók szerint is, látható, hogy a fiúk és a lányok is a legnagyobb problémának a munkanélküliséget jelölték meg. Ezen a véleményen a lányok kétharmada volt, míg a fiúk között csak minden második válaszoló gondolta így. A fiúk viszonylag magas arányban bejelölték még a rossz utakat és rossz közlekedést is, a lányok pedig a drága lakásokra fektettek nagyobb hangsúlyt. Minkét csoport megegyezett abban, hogy a munkanélküliség kérdése a városban nagy problémát jelent. A fiúk 43 százaléka választotta ezt a lehetőséget, a lányok 45 százaléka. A lányok további 34 százaléka nagyon nagy problémának definiálta a munkanélküliséget, míg a fiúknak csak 28 százaléka. Tehát itt is ugyanaz a tendencia érvényesül, mint az előző kérdésnél, azaz a lányok nagyobb problémának látják a város munkanélküliségét, mint a fiúk.

Abban a kérdésben is hasonlóan vélekedik a két nem, hogy Makó munkaerőpiacának fejlesztése érdekében befektetőket kellene keresni, akik foglalkoztatják a munkanélkülieket, de a lányok nagyobb arányban jelölték meg ezt a kategóriát (56 százaléknyan), mint a fiúk (45 százalék). Második helyen a fiúk a helyi vállalkozók támogatását választották (25 százalékban), míg a lányok ebben a kérdésben inkább elmaradtak, mert ők a szakképzések fejlesztését, illetve a munkanélküliek oktatását részesítenék előnyben.

1. ábra: Szerinted mit kellene tenni Makó munkaerőpiacának fejlesztése érdekében?
– nemek szerint

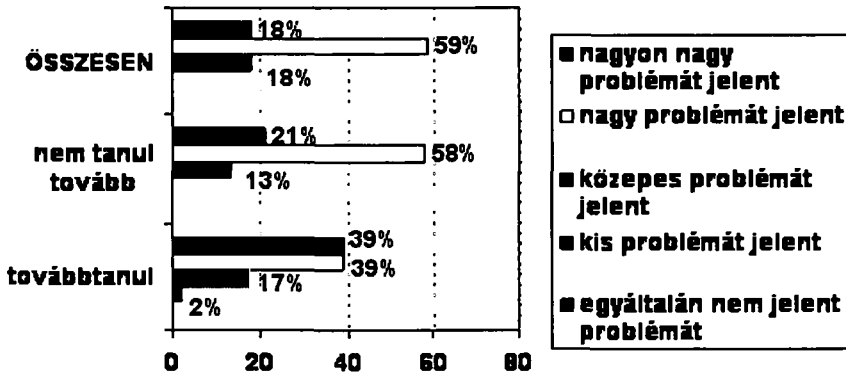
A külföldi munkavállalás tekintetében nagyjából hasonló eredményeket találtunk mindkét csoportnál. A fiúk 21 százaléka tervezi mindenképpen a közeljövőben, hogy külföldön szerencsét próbál, a lányok csaknem kéttizede. Mindenképpen Magyarországon szeretne maradni az elkövetkezendő öt évben a lányok 12, a fiúk 11 százaléka.

A továbbiakban ugyanezeket a kérdéseket hasonlítottuk össze a megkérdezettek továbbtanulási szándékai szerint. A munkanélküliséget, mint legnagyobb problémát a továbbtanulók 56 százaléka választotta. Nagy problémának látták továbbá a lakások magas árát is (10 százalékban).

A továbbtanulni nem szándékozóknál ez az arány másképp alakult. Közülük többen választották a munkanélküliséget, mint legnagyobb problémát (67 százalékban), második helyre pedig a lakások drágasága és a rossz utak osztoztak 8-8 százalékban.

A munkanélküliség mértékének megítélésénél a továbbtanulók ugyanolyan arányban tekintették a város munkanélküliségét nagy, illetve nagyon nagy problémának (39-39 százalékyian). A nem továbbtanulók közül nagy problémaként definiálták az állástalanságot 58 százalékyian, s nagyon nagyként 20

százaléknyian. Tehát a továbbtanulók inkább félnek a munkanélküliségtől, nagyobb problémának látják, mint azok, akik nem szándékoznak továbbtanulni.

2. ábra: Mit gondolsz, mekkora problémát jelent Makón a munkanélküliség?

A továbbtanulási szándékot elutasítók egynegyede inkább a helyi vállalkozókat támogatná a város munkaerőpiacának fejlesztése érdekében, s befektetőket keresne 46 százalékuk. A továbbtanulók is legnagyobb arányban – 53 százalékuk – a befektetők keresését részesíti előnyben, azonban ők a helyi vállalkozók támogatása helyett inkább a munkanélküliek szakképzését támogatnák (14 százalékuk). A nem továbbtanulók közül ezt a kategóriát senki sem választotta.

A két csoport között a külföldi munkavállalás tekintetében a legnagyobb eltérést ott találjuk, hogy a továbbtanulók több, mint fele tartja lehetségesnek ezt (51 százalékuk), míg a nem továbbtanulók csak 21 százalékban jelölték meg ezt a kategóriát, s ugyanilyen arányban jelölték meg azt a variációt is, hogy csak abban az esetben választaná a külföldi távozást, ha nem lenne más lehetősége.

A tanulóknál utolsó lépésben, aszerint tettünk különbséget, hogy valaki gimnáziumba vagy szakközépiskolába jár.

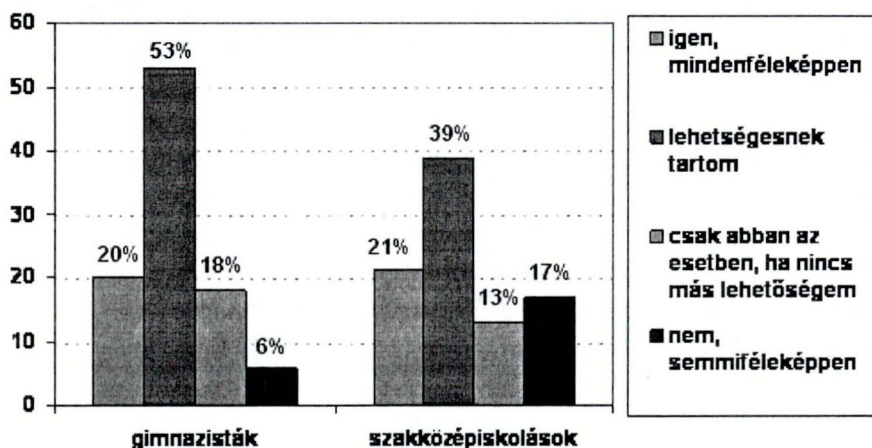
A legnagyobb probléma vizsgálatánál itt találtuk a legjelentősebb különbségeket. A gimnazisták közül „csak” 47, míg a szakközépiskolások közül 62 százaléknyian választották a munkanélküliséget a város legnagyobb problémájának. Az első csoportnál második helyre kerültek a drága lakások (15 száza-

lék), míg a másodiknál egyéb tényezőket választottak többen. Itt jelent meg a roma népesség „problémája”.

A gimnazisták 43 százaléka jelölte meg nagy problémának a munkanélküliséget, míg nagyon nagynak 36 százalék. A szakmunkásoknál ez az arány 46, illetve 30 százalékban osztozott.

A gimnazisták több, mint fele (51 százaléka), a szakközépiskolások 55 százaléka választotta a munkanélküliség lehetséges megoldásaként új befektetők keresését. Az első csoportnál 26 százalékban választották újabb lehetőségként a szakképzések támogatását is, a szakközépiskolások inkább a helyi vállalkozók támogatását preferálták – a gimnazisták közül ezt a megoldási módot senki sem jelölte meg.

A külföldi munkavállalás érdekesebbnek tűnik. A gimnazisták 53 százaléka lehetségesnek tartja ezt a lehetőséget, 6 százaléknyan viszont teljesen elutasítják. A szakközépiskolások 40 százaléka tartja lehetségesnek külföldre távozását, azonban 17 százaléknyan vannak ebben a csoportban képviseltetve azok, akik semmiféleképpen nem dolgoznának más országban. Tehát a gimnazisták szívesebben vállalnának munkát külföldön, mint a szakközépiskolások.

3. ábra: Szándékodban áll munkát vállalni külföldön az elkövetkezendő öt évben?

Kíváncsiak voltunk arra is, hogyan látják a diákok, Makó öt év múlva vonzó lakóhely lesz-e vagy sem. A középiskolások 52 százaléka választotta azt a lehetőséget, hogy a város nem lesz vonzó, és mindössze negyedrészüik mondta

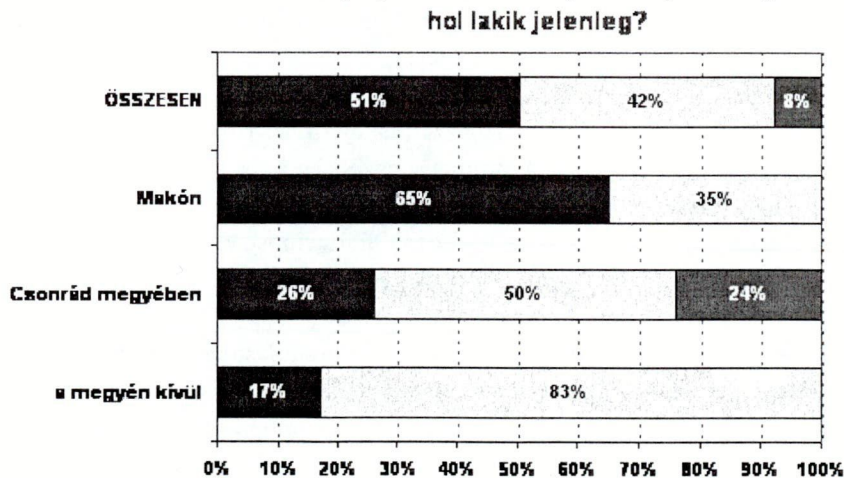
azt, hogy számára vonzó lakóhely lesz. 16 százaléknyan pedig köztes válaszlehetőséget választottak (is-is).

A mobilitás során két dolgot vizsgáltunk. Egyrészt a területi mobilitást, másrészt a szülők iskolázottságához viszonyított képzettség-változást.

A területi mobilitás vizsgálatakor összevetettük a diákok születési helyét jelenlegi lakóhelyükkel, s végül azzal a településsel, ahol életük további részét eltölteni „tervezik”. A diákok születési helyét három csoportba osztottuk: Makó, Csongrád megye, illetve megyén kívül születettek. Makón a diákok 64 százaléka született, Csongrád megyében 31 százaléka, és ennél messzebb, vagyis a megyén kívül a diákok alig 5 százaléka. Ezek után keresztábla segítségével összevetettük a középiskolások születési- illetve jelenlegi lakóhelyét. Megállapítható, hogy azok közül, akik Makón születtek kétharmaduk jelenleg is ebben a városban él, 35 százaléka pedig valamelyik környékbeli településen.

Azok, akik Csongrád megyében születtek, csupán fele részük lakik környékbeli településen, egynegyedük-egynegyedük pedig vagy Makón, vagy a megyén kívül. Azoknak a diákoknak túlnyomó többsége, akik a megyén kívül születtek, valamelyik környékbeli településre költöztek.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a makóiak többsége makói maradt, azok azonban akik nem itt születtek, de a városba járnak iskolába, többségük nem Makót választotta lakóhelyül, hanem valamelyik környező települést.

4. ábra: Területi mobilitás

Ha azt is bevonjuk az elemzésbe, hogy a diákok mely településen tervezik jövőjüket, az látszik, hogy a makóiaknak csak 29 százaléka tervezi azt, hogy iskolai tanulmányainak befejezése után továbbra is Makón szeretne élni. További 21 százaléknyan a megyében maradnának, ötödük pedig messzebbre költözne. Azoknak öt százaléka költözne be Makóra, akik jelenleg valamelyik környező településen laknak, ugyanakkor 50 százalékuk maradna a megye valamelyik településén. Ebből fakadóan úgy tűnik, a környező települések valamivel vonzóbbnak mutatkoznak, mint Makó.

Azok többsége, akik nem is Makón és nem is valamelyik környező településen élnek, azok körében találjuk legnagyobb arányban azokat, akik a megye más településén, vagy még messzebbre költöznének szívesen. Azonban meg kell jegyeznünk, hogy tízből négy diák még nem rendelkezik kialakult véleményrel a kérdést illetően, függetlenül attól, hogy jelenleg hol lakik (Makón, a környékén, vagy esetleg máshol a megyén kívül).

A mobilitás további vizsgálatok az intergenerációs mobilitásra helyeztük a hangsúlyt. Mivel a diákok még nem fejezték be tanulmányaikat, ezért a továbbtanulási hajlandóságot vetettük össze a szülők befejezett iskolai végzettségével. Az adatokból az látszik, hogy bár nagy a továbbtanulni szándékozók aránya, mégis azok a diákok, akiknek édesapja legfeljebb 8 osztályt végzett kisebb arányban tervezik a továbbtanulást. A legalacsonyabban iskolázott szülők gyerekeinek 70, míg a diplomás csemeték 90 százaléka tervezi stúdiumainak folytatását.

Ha az édesanya legmagasabb befejezett iskolai végzettségét nézzük, megváltoznak az arányok, főleg a szakmunkás végzettségű anyukák gyerekeinél. Itt már csak a diákok 59 százaléka tervezi továbbtanulását, és 41 százalékuk nem. Azok között, akiknek édesanyja legfeljebb 8 általánost végzett, azonban nő a továbbtanulást tervezők aránya (78 százalékra).

Összességében elmondható, hogy a magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekei nagyobb arányban tervezik továbbtanulásukat, mint az alacsonyabb végzettségű szülők gyermekei. Ez a tendencia azonban nem érvényesül maradéktalanul, mivel a legfeljebb 8 általánossal rendelkező anyák gyermekei az érettségizett anyukák gyerekeivel hasonló arányban tervezik jelentkezésüket valamelyik felsőoktatási intézménybe.

A következőkben a felnőtt lakosság körében végzett kutatásunk eredményeit ismertetjük. A felnőtt megkérdezettek 78 százaléka teljes vagy részmunkaidőben dolgozik. Döntő hányaduk – 89 százalékuk Makón. Minden tizedik jelenleg is dolgozó megkérdezett valamelyik környező településen van állásban. Valószínűsíthetően azért jött ki ilyen magas arány a Makón dolgozókra, mivel általában napközben kérdőíveztünk, amikor az aktív népességnek csak a helyben dolgozó része volt megtalálható. Ennek kiküszöbölése érdekében megnéztük, a diákok szüleit is. A város iskoláiba járó diákok szülei közül az anyukák 58 százalékban dolgoznak Makón, 14 százalékban valamelyik környező településen, tizedük Szegeden, illetve kéttizedük a megyén kívül. 19 százalékuk nem dolgozik. Az apák 55 százaléka dolgozik a városban 24 százalékuk a környező településeken, 5 százalékuk Szegeden, további 14 százalékuk pedig messzebb, 8 százalékuk pedig munkanélküli. A kérdőív elején hasonló kérdésekre próbáltunk választ kapni, mint a diákoknál. Első lépésben így a diákok és a felnőttek válaszait vetjük össze.

Hasonlóan a diákok véleményéhez, a felnőtt lakosság is a város legnagyobb problémájának a munkanélküliséget jelölte meg legnagyobb arányban (75 százalékban). A rossz utak a felnőttek esetében a második legnagyobb problémának tűnik (10%). A diákok és a felnőttek véleményében a legnagyobb különbséget a drága lakások említésénél látjuk: 100-ból csak két felnőtt említette ezt meg problémaként.

A munkanélküliség kérdését tovább bontva kitűnik, hogy a felnőtt lakosság csaknem fele (48 százalék) választotta a munkanélküliséget nagy problémának, míg 39 százalék nagyon nagynak minősítette azt. A diákok 32 százaléka jelölte meg a munkanélküliséget nagyon nagy, míg 44 százalékuk nagy problémának. Közepes problémának a munkanélküliséget a diákok 17 százaléka választotta, míg a felnőttek 13 százaléka. A fiatalok igen kis számban, de megjelölték azt a dimenziót is, hogy az állástalanság Makón csak kis probléma, míg a felnőttek között ilyen nem is találtunk. Elmondható, hogy a felnőttek, akik már tapasztaltabak ilyen téren inkább félnek a munkanélküliségtől, mint a diákok.

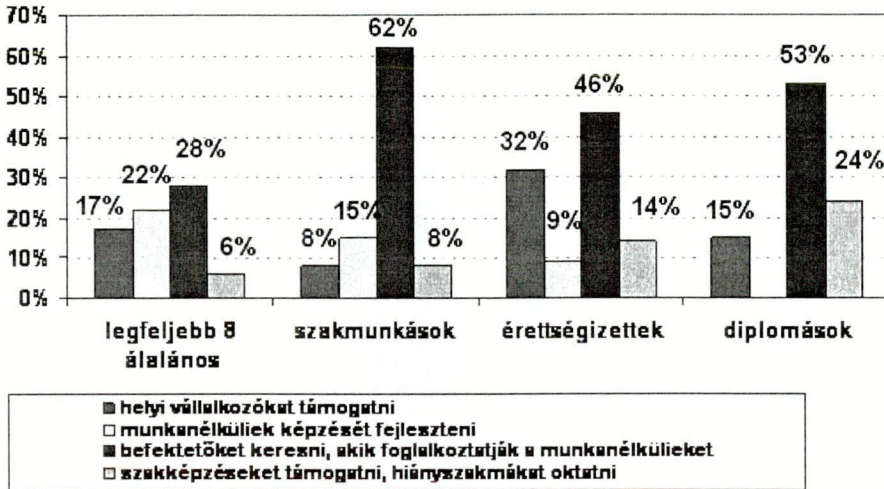
A felnőtteknél háttérváltozóként használtuk az iskolai végzettséget, illetve a megkérdezett nemét. Ezeket összevetettük az előzőekben tárgyalt kérdésekkel, majd a diákok válaszaival.

Az iskolai végzettséget négy kategóriában összegeztük: legfeljebb 8 általánost végzettek, szakmunkások, érettségizettek és diplomával rendelkezők.

Ha a város legnagyobb problémáira adott válaszokat összehasonlítjuk az iskolai végzettség függvényében, azt kapjuk, hogy mind a négy csoport a munkanélküliséget látja a legnagyobb problémának, de az érettségizettek választották legnagyobb arányban ezt a kategóriát (87 százalékban), s furcsa módon a legfeljebb 8 általánost végzettek a legkevésbé. A szakmunkások 54 százaléka nagy problémaként kezelte a munkanélküliséget, ennél súlyosabbnak pedig 39 százaléka. Itt is az érettségizettek félnek leginkább a munkanélküliségtől: nagy problémaként látja a munkanélküliséget a válaszadók 41 százaléka, és nagyon nagyon több, mint fele, vagyis 54 százaléka. A diplomások esetében ezek az arányok 53, illetve 29 százalék. Tehát a felsőfokú végzettséggel rendelkezők közül jelölték meg legkisebb arányban azt, hogy a városban nagyon nagy problémát jelentene a munkanélküliség.

Ha azt nézzük, hogy a különböző iskolai végzettséggel rendelkező felnőttek milyen megoldási javaslatokat tettek a munkanélküliség problémájának megoldására, látszik, hogy mindegyik csoport – a legfeljebb 8 általánost végzettektől a diplomásokig bezárólag – a befektetők keresését jelölte meg legnagyobb arányban. Ez különösen igaz a szakmunkásokra, akik 61 százalékban jelölték meg ezt a megoldási módot. A diplomások több, mint fele (53%) is ezt támogatná.

Lényeges különbségeket az iskolai csoportok között abban látunk, hogy mit jelöltek meg második lehetséges megoldásnak a munkanélküliség javítása érdekében. A legfeljebb 8 általánost végzetteknel és szakmunkásoknál ez a kategória a munkanélküliek képzése 22, illetve 15 százalékos választási gyakorisággal. Az érettségizetteknel második helyre a helyi vállalkozók támogatása került 32 százalékos aránnyal, míg a diplomások második leggyakrabban említett kategóriája a szakképzések támogatása volt. Érdekes módon a diplomások közül senki sem jelölte meg a munkanélküliek képzését, mint lehetséges megoldási javaslatot. Tehát látszik, hogy míg az alacsonyabb végzettségűek inkább a munkanélküliek képzését, a magasabb iskolai végzettségűek pedig inkább a helyi vállalkozók támogatását preferálják. A diplomásoknál pedig a szakképzések támogatása is kiemelkedik a többi lehetséges választás közül.

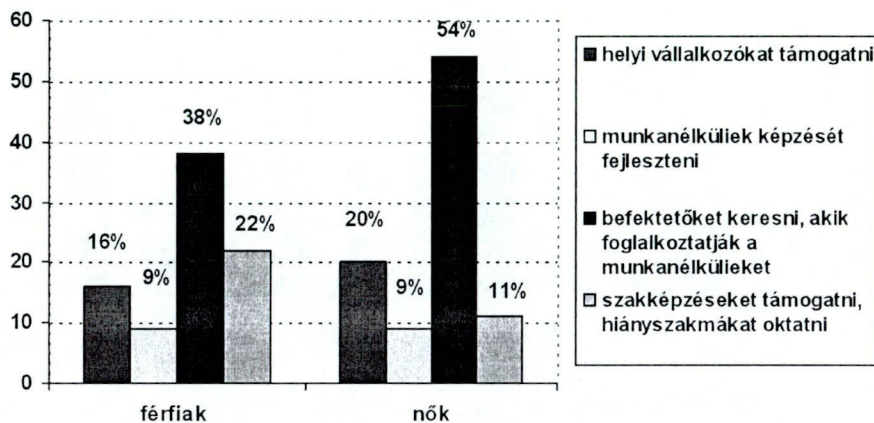
5. ábra: On szerint mit kellene tenni Makó munkaerő-piacának fejlesztése érdekében – iskolázottság szerint

A továbbiakban ugyanezeket a kérdéseket hasonlítottuk össze nem szerint. A legnagyobb problémának sorolta mindkét csoport a munkanélküliséget, bár a nők valamivel nagyobb arányban (77%). A férfiak még a rossz utakra is hangsúlyt fektettek, bár mindössze 13 százalékyian jelölték meg ezt a kategóriát.

A munkanélküliség megítélésének mértékekor mindkét nem képviselői közül a legtöbben a „nagy probléma” kategóriáját jelölték meg. Azonban ha megnézzük, hogy a férfiak, illetve a nők közül milyen arányban talált ez a válaszlehetőség támogatókra, észrevehető, hogy a nők többen találják az állástalanságot nagyon nagy problémának (43 százalékyian), mint a férfiak, akik közül ezt csak 31 százalékyian választották. Tehát elmondható, hogy a nők nagyobb százalékban félnek a munkanélküliségtől, mint a férfiak.

A munkanélküliség megoldására a nők nagyobb arányban választották a befektetők keresését (54 százaléku), mint a férfiak, akik 38 százaléku jelölték meg ezt a megoldási módot. A nők kéttizede másodsorban inkább a helyi vállalkozókat támogatná, míg a férfiak inkább a szakképzéseket preferálnák. A nők csak kicsivel több, mint egytizede (11 százaléku) látna ebben valamifajta lehetőséget.

6. ábra Ön szerint mit kellene tenni Makó munkaerő-piacának fejlesztése érdekében – nemek szerint

A következőkben összevetjük a felnőttek válaszait a fiatalok véleményeivel. A munkanélküliséget, mint legnagyobb problémát a városban a fiatalok 56, a felnőttek 75 százaléka említette, azaz a felnőttek ezt a problémát nagyobbak látják. A diákoknál második helyen szerepeltek a drága lakások, míg a felnőtteknél a rossz utak, illetve a rossz közlekedés.

A nemek összehasonlításánál hasonló arányokat találunk, a lányok illetve nők közül többen jelölték be a munkanélküliséget, mint Makó legnagyobb problémáját. A fiúk és férfiak nagy százalékban választották még a rossz utakat, illetve a rossz közlekedést, mint égető kérdést.

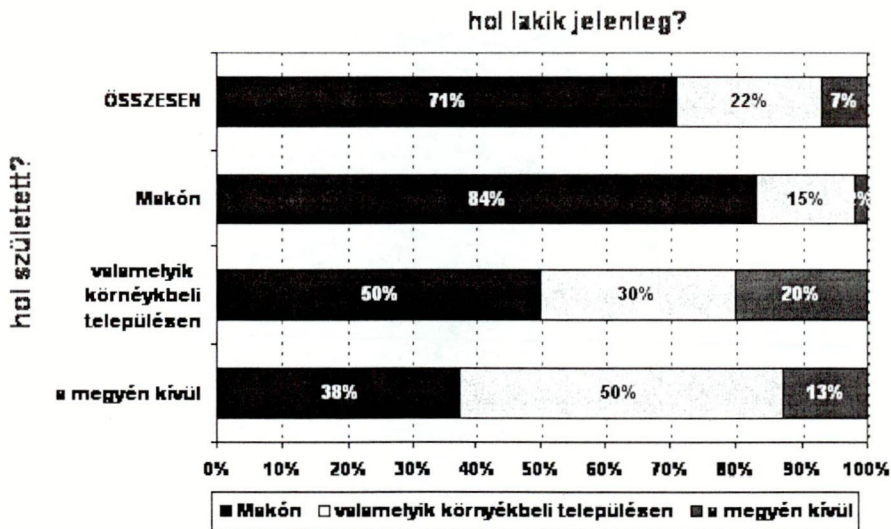
A város munkaerőpiacának fejlesztése érdekében tett javaslatok is eltérőek a fiúk-férfiak, illetve a lányok-nők körében. A gyengébb nem képviselői közül többen választják a befektetők támogatását (56-54 százalékyian), mint a fiúk illetve férfiak körében, akik ezt 45-38 százalékban jelölték meg. A leglényegesebb különbséget a szakképzések- illetve a helyi vállalkozók támogatásánál látjuk. Míg a fiúk egynegyede és a nők kéttizede a helyi vállalkozókat támogatná másodsorban, addig a lányok és a férfiak inkább a szakképzéseket preferálnák. A munkanélküliség mérséklésének lehetőségei közül a fiatalok és a felnőttek is egyaránt az új befektetők keresését jelölték meg. Amíg azonban a diplomá-

sok közül senki sem jelölte a munkanélküliek képzését, addig a továbbtanulni szándékozó diákok jelentős hányada ezt a kategóriát választotta.

A felnőtt lakosság véleményét is megnéztük arra vonatkozóan, hogy hogyan látják, megítélsük szerint Makó vonzó lakóhely lesz vagy sem öt év múlva. A megkérdezett felnőttek 31 százaléka szerint öt év múlva a város vonzó lakóhely lesz, ám ennél valamivel nagyobb arányban találjuk azokat, akik szerint nem (38%). A köztes választ adók (is-is) a minta ötödét képviselik.

A felnőttek mobilitását is kétféleképpen próbáltuk mérni. Az első lépésben itt is a születési és a jelenlegi lakóhelyet hasonlítottuk össze. A másodikban pedig a megkérdezettek iskolai végzettségét vetettük össze a szülők iskolázottságával.

A felnőtt megkérdezettek héttizede jelenleg Makón él. További ötödük valamelyik környező településen és tíz százalék alatt van azok aránya, akik ennél messzebb. A Makón születettek döntő hányada – 84 százaléka – az adatfelvétel idején is makói volt. Azoknak fele, akik valamelyik környező településen születtek, mára beköltözött a városba, és csak háromtizedük lakik jelenleg is valamelyik kistépülésen. A megyén kívül születetteknek majdnem négytizede Makón él jelenleg, de ennek a csoportnak a fele nem költözött be a városba.

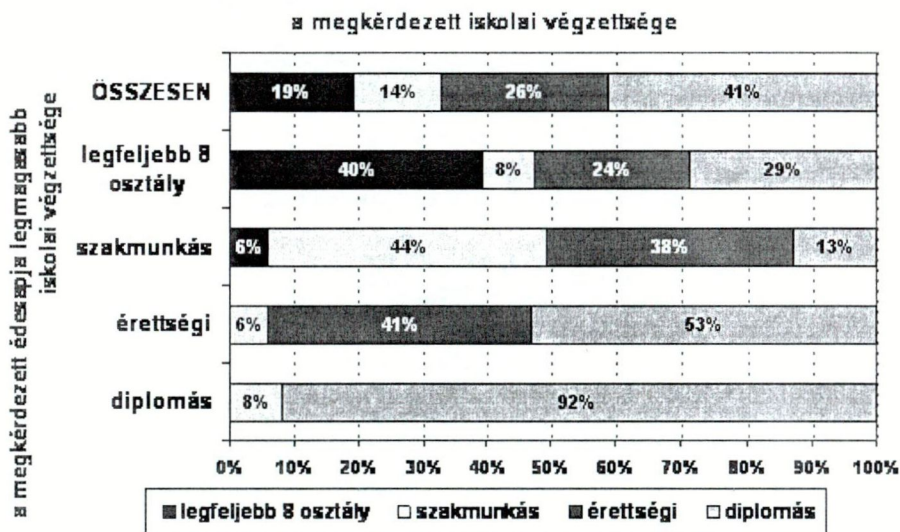
7. ábra: Területi mobilitás – felnőttek

Ezután áttérünk annak vizsgálatára, hogy a felnőtt lakosság az iskolázottság dimenziójában mennyire követte szüleit. Az adatok megjelenítése után látszik, hogy a legfeljebb 8 osztályt végzett anyák gyerekei 39 százalékos arányban szintén legfeljebb az általános iskolát végezték el, 7 százaléknyan szakmunkásvizsgát és 26 százaléuk már érettségit szerzett. A diplomáig 30 százaléuk jutott el.

A szakmunkásképzőt végzett anyák gyerekei közül 9 százaléknyan végezték el legfeljebb az általános iskola 8 osztályát, 36 százaléuk édesanyjához hasonlóan szakmunkásképző iskolát végzett. Ugyanilyen arányban találjuk az érettségizetteket is, valamint 18 százalékbán a diplomásokat.

Az érettségizett anyától származó gyerekek 7 százaléka legfeljebb a 8 osztályt és ugyanennyien szakmunkásképzőt végeztek. 29 százalékbán találjuk az érettségizetteket, a diplomásokat pedig már 5 százalékos arányban.

A diplomás anyák gyerekei közül már mindenki legalább szakmunkásképzőt végzett. 7-7 százalékbán találjuk a szakmunkásképző iskolát végzetteket, illetve érettségivel rendelkezőket. A diplomások itt 87 százalékos arányban szerepelnek. Tehát látható, hogy minél magasabb iskolai végzettsége van valakinek annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy gyerekének is hasonló vagy magasabb iskolai végzettsége lesz.

8. ábra: A megkérdezettek és édesapjuk iskolázottságának összehasonlítása

Az apák azonban nagyobb befolyással bírnak. Itt az érettségivel rendelkező apák gyerekeinél már csak a gyerekek 6 százaléka szerzett ennél alacsonyabb végzettséget. A diplomás apák gyerekei 92 százalékban követték apjuk iskolai végzettségét. Tehát megállapítható, hogy a gyerekek nagy arányban követik szüleiket az iskolai végzettség tekintetében, és erőteljesebb hatást az apák gyakorolnak a családban.

Egyik hipotézisünk az volt, hogy a város lakói lehetőséget látnak a városban épülő ipari parkban. Hogy kiderítsük ennek valóságtartalmát ezekre vonatkozó kérdéseket is feltettünk a kérdőívben. A megkérdezettek jelentős része (88 százaléka) hallott az ipari park épüléséről, és csupán 12 százalékuk nem. Amikor arra kérdeztünk rá, hogy mit várnak ennek a parknak a felépülésétől, a lakók 36 százaléka említette azt a válaszlehetőséget, hogy ez csökkenti fogja Makón a munkanélküliséget. Ez kevesebb, mint amennyit vártunk. Azonban a fókuszcsoportos beszélgetés alkalmával megtudtuk, hogy ez az ipari park már tíz éve épül. Először az emberek valóban nagy reményeket fűztek ennek a parknak a felépüléséhez, később azonban ezek a remények egyre inkább alábbhagytak.

Kutatásunk harmadik módszere a fókuszcsoportos-interjú volt. Az interjún nyolc ember vett részt, akiket igyekeztünk úgy összeválogatni, hogy Makón dolgozó, illetve Makón lakó, de máshol dolgozó személy is nyilatkozthasson. A csoportba két nyugdíjas, illetve hat fiatalabb személy került, akik harminc évesek, illetve annál fiatalabbak voltak. Szerettünk volna idősebb középkorúakat is bevonni a csoportba, de a fiatalok nagyobb hajlandóságot mutattak irányunkba. A beszélgetésre a város művelődési házaként funkcionáló Hagymaházban került sor. Az interjú körülbelül másfél órát vett igénybe. Az alábbiakban a csoport résztvevőit, véleményét ismertetjük.

Az első résztvevő *László*, aki 65 éves. Nem tősgyökeres makói, negyven évvel ezelőtt házasodott be a városba. Jelenleg nyugdíjas, korábban pedagógus volt.

A következő *Margit*, aki László felesége, jelenleg szintén nyugdíjas, és ő is pedagógus volt. Tősgyökeres makói.

A harmadik résztvevő *Júlia*, 30 éves és szintén pedagógus. Ő naponta ingázik Szegedre.

Negyedik *Timi*, akinek családja mezőgazdasággal foglalkozik, ő pedig egy magánnyelviskolában dolgozik. Tősgyökeres makói.

Kati a városi televíziónál dolgozik, részmunkaidőben tolmács, és Szegeden angoltanárként is dolgozik.

Katalin 22 éves, még nem dolgozik, ugyanis most fejezi be Szegeden a főiskolát.

Tamás 30 éves, tősgyökeres makói. Tanári végzettsége van, de jelenleg nem ebben a munkakörben Szegeden dolgozik.

Kinga, szintén tősgyökeres, jelenleg a város Polgármesteri Hivatalában tevékenykedik.

A beszélgetés célja elsősorban az volt, hogy még több információt gyűjtsünk arról, hogy hogyan látják az itt élők a munkanélküliséget, milyen megoldási javaslatok vannak a probléma mérséklésére. Itt is rákérdeztünk arra, hogy megítélésük szerint vannak-e Makón a fiataloknak lehetőségeik, és ha igen, milyenek. A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés során kitértünk arra is, hogy a hagyomány-kultúra milyen szerepet tölt be az itt lakók életében.

A résztvevők elmesélték, hogy régebben a városban mindenki mezőgazdasággal foglalkozott, ebből jelenleg azonban nem lehet megélni, így a szülők inkább a (tovább-)tanulásra ösztönzik gyermekeiket.

„A hagyományra épülő gazdaság sajnos már nem életképes. Egyre kevesebben foglalkoznak ezzel. [...] bár Makón még mindig domináns a mezőgazdaság, mivel a rendszerváltás után minden ipari telepet megszüntettek.”

Azt is megtudtuk, hogy a hagyomány a fiatalok életében egyre inkább elveszti jelentőségét.

„A hagyomány ápolása már nem jelentős, leginkább a rá épülő szórakozási lehetőség jelentős. Van hagymaház, hagymabál, hagymafesztivál, gasztronómiai hagymaszakácskönyv, hagymaszobor, leginkább ezek éltetik a hagyományt.”

Ezután a munkanélküliség problémájáról beszélgettünk. Az ügy súlyosságát jelzi, hogy a résztvevők szerint „Makón a legmagasabb a munkanélküli ráta”. Tibi megjegyezte, hogy náluk a családból senki sem dolgozik Makón, mert nem kaptak itt állást. Leginkább a vállalkozásokban látták a résztvevők a jövőt:

„Makón az egyetlen lehetőségnek a vállalkozásokat látjuk, vállalkozókat keresni, akik megoldják azokat a dolgokat, amit a magánember nem. Teremthetnének munkahelyeket [...] pillanatnyilag a magánvállalkozások, amik viszonylagos biztonságot nyújtanak.”

Azonban megjegyzik, hogy ebbe csak komoly anyagi háttérrel lehet belekezdeni. A résztvevőktől megtudtuk, hogy érdekes módon jellemző, hogy a makói ingázók egy jelentős része a környező településekre jár dolgozni, a környező településekről pedig sokan járnak át Makóra. Ezt, mint megoldásra váró problémát említették.

A fiatalok helyzetére is rákérdeztünk.

„Maga a városkép mostanában rengeteget fejlődött, azonban az ifjúságnak itt nincs jövőképe, nincs megélhetést biztosító munkahely. Nincs felsőfokú intézmény, nincs gyára, nincs ipara. Ma már a pedagógus sem tud elhelyezkedni, pedig eddig ez azért biztosnak tűnt. Nincs ma egy olyan állás Makón, amiben felsőfokú végzettséggel el lehetne helyezkedni.”

Továbbá megjegyezték azt is, hogy Makón – Szegeddel ellentétben – nem lehet kapcsolatokat építeni. A külföldi munkavállalást is lehetséges megoldásként jött szóba a fiataloknál:

„Természetesen a külföld jelenti manapság a fiatalok számára az egyetlen olyan megoldást, mely valamilyen szinten megoldhatja az egyéni problémákat”.

A beszélgetésből azonban kiderül, hogy az itt lakók igen erősen kötődnek is a városhoz és szeretnek itt élni:

„– Az emberek szeretnek itt élni. Nem lehet azt mondani, hogy nem fejlődik semmi. Az itt élő emberek ragaszkodnak a területhez. Jó a közérzet. A kötődés az nagyon jelentős.

– Vállalom, hogy a munkámat máshol végzem, de visszatérek a biztoshoz, a gyökerekhez, érzelmileg sok ember így gondolkodik.”

Az épülő Ipari Park megítélésére is kíváncsiak voltunk. Megtudtuk, hogy korábban nagy várakozásai voltak az embereknek ezzel kapcsolatban. Az Ipari Park azonban nagyon régóta épül, tehát ez a remény egyre inkább alábbhagyott:

„Tulajdonképpen sajnos semmit nem látunk még belőle, az én véleményem az, hogy nagyon betegesen halad ez az Ipari Park.”

– Nincs autópálya, nincs igazán jó vasúti közlekedés, sok minden hátráltatja azt, hogy ez igazán hatékony vállalkozás legyen. Amíg nincs autópálya, addig sajnos ez nem haladhat előre.

– Lehetőségnek mindenképp lehetőség [...]

– Most komolyan. Öt évvel ezelőtt ott volt egy tábla, hogy itt fog épülni az Ipari Park. Aztán, amikor nagyon sok idő múlva is ott volt az a tábla, és egyre koszosabb lett, és közben nem változott semmi, csak néhány gaz, meg bokor nőtt ki addigra, akkor az embereket már nem foglalkoztatta, hogy mi is lesz itt.”

ÖSSZEFOGLALÁS

Kutatásunkból kiderült, hogy Makón valóban nagy probléma a munkanélküliség. Az állástalanságtól ráadásul nemcsak az aktívak, hanem a fiatalok is félnek. Úgy tűnik, a legalább tíz éve épülő ipari park ezeken a félelmeken és ezen a problémán nem segít. A korábban a városnak identitást adó hagymatermesztés ma már nem biztosít elég megélhetést, leginkább kulturális szerepet tölt be az emberek életében. A mobilitást jellemző adatokból az is látszik, hogy Makó gazdaságát nem lehet önállóan szemlélni, mert az egy gazdasági teret alkot a környező településekkel. Hipotézisünkkel ellentétben – azaz hogy a makói munkavállalók jelentős részének munkahelye Szegeden van – azt mondhatjuk, hogy főleg a környező települések jelentik a makói munkaerő-piac szűk határát. Főleg gazdasági okokat emelhetünk ki a fiatalok elvándorlási szándékában. Riasztó, hogy tíz városi fiatalból csak hárman gondolják úgy, hogy jövőjük a városban biztosított.